

πg
300

A. N. 35

II g
300

I. N. 7.
DISPUTATIONEM
DE
PÆDIA,

h. e.

Docendi discendique Prudentia,
CIRCA AFFECTUS, IN GENERE,
observanda,

Inclytæ Facultatis Philosophicæ

In Academiâ Lipsiensi,

Permissu,

PRO LOCO,

In eadem, D. v. obtinendo,

Primum,

Publicè examinandam,

proponit,

H. L. Q. C.

die. VI. Maji. A. ðlc. lbc. XCIII.

M. JOHANNES HENR. LÖDERUS,

Dungelbecca Hildesienfis.

L I P S I Æ,

Literis WITTIGAVIANIS.

941

Sacrum

L I N S E T T O

Suo.

CUm expectatissimas tuas, Linsette, & suavitatis & humanitatis plenas acciperem literas, statim in id cogitavi, quara-
tione non solum tibi responderem; Sed etiam monumentum a-
liquod meae in te observantiae in hoc disputationis spatio e-
derem. Veniam hujus à te mihi non petam; quandoquidem jus
ipsum amicitiae, tum etiam amoris tui erga me abundantia, quem ab-
sens per literas declarasti, majora videntur exigere. Amo in iis amo-
rem tuum eoq; magis, quo accuratius te expedivisti verbo: Nosti
animum. Inno, Linsette, novi & supervacanea esset, confirmata a-
micitia, perspectaq; fide signorum commemoratio. Quamvis ali-
às non ignorem, haut facile dijudicari verum amorem & fictum, nisi
aliquod incidat ejusmodi tempus, ut quasi aurum igne, sic benevo-
lencia fidelis periculo aliquo perspicui possit, cetera sunt signa commu-
nia: Ego tamen uno utor argumento: In omni varietate rerum mea-
rum te mei amantiissimum cognovi. Mitto, quod saepe invidiam,
quod tempestates mecum subieris: quod denique meum inimicum
tuum putaveris, quem tu tamen, prudens, judicio, quam gladio vinci
maluisti. Hac tua probitate perspecta, fide atque singulari modestia,
quis rectius in altera scripti hujus pagina sisteretur, quam Linsettus?
Cui magis titulus sinceri affectus adscriberetur, quam Linsetto? qui
me sic complexus est, sic in manibus habuit, sic fovit, qui, dicam,
meae fortunae amplificator fuit. Posses tu quidem, Linsette, amo-
rem in patriam objicere animumq;ve in eam pluris aestimandum pu-
tare, quam amicorum conjunctionem; Sed scias, omnino Patriae
caritatem, meo judicio, esse maximam; amorem verò voluntatisque
conjunctionem plus certè habere suavitatis. Praeterea Patriae na-
tivitatem, tibi v. ornamenta debeo. Sinas ergo, Linsette, sinas exi-
guis hisce lineolis memoriam tui hic à me affigi. DEUS monumenta ponet melio-
ra, & te felicem in itinere, salvum patriae, carum carissimae, bonum optimae, lu-
cem luci, spem spei tuae conservabit, ita, ut quae jam speras, mox videas. Vale
& fave

T.

quem nosti

T F.

L. S.

Limites scientiarum poni definiendo, & per principia demonstrari conclusiones, eleganter ad officia *παιδείας* observat *Dn. Hartung* in Collegio ad *Balthas. Cellarii Tab. Polit. Jenæ 1683. habito.* Non enim posse, *inquit*, commode consultationem aliquam *ἐπισημοποιημένην* institui, nisi præ oculis posita sint ista officia. His probe cognitis, incredibile dictu est, *sunt verba docti Conringii in Disput. de requisit. in quolibet studioso Acad. p. 127.* quantos progressus, brevi temporis intervallo, studiosus in scientiarum generibus possit facere; cum ex adverso, si illa defecerint, cavere nequeat, ne interdum in alienis occupetur, neve sæpe numero ineptis & falsis ratiunculis sese patiatur decipi. Quod quidem, præter hæc testimonia patet ex re ipsa. Quemadmodum enim is, qui iter instituit, nec terminos itineris, multo minus viam rectè norit, sine licet non destituatur, aberrat: ita etiam, qui in rebus tractandis versantur & *παιδείαν*, sive modum rei negligunt, absque illo, ceu regula & perpendiculo Architectorum fallunt & falluntur. Neque minus decipi videntur illi, qui hæc duo *παιδείαν, τέχνην ἐπιστήμης & ἐπιστήμην* ipsam pro iisdem habent. Quod propterea graviter increpat *Philosophus*, quando II. *Metaph. Cap. ult. inquit: ἄτοπον ἄμα ζητεῖν ἐπιστήμην, καὶ τέχνην ἐπιστήμης.* Vide *Joh. Ludovici Havenreuteri Edit. Francofurti 1604. lit. 3. p. m. 228. qui Comment. p. 231. & 232. elegantissimo simili illud illustrat, Philosophus; inquit, hanc absurditatem non amplius declarat; quia per se manifesta est in omnibus mechanicis operibus, v. g. si faber ferrum cudere velit & non prius incudem, vel malleum habeat, tanquam instrumenta, ab omnibus irridebitur: Ita, si arcularius mensam, vel scamnum conficere velit, destitutus autem sit serra & ascia & terebro & reliquis necessariis instrumentis, etiam pueri ei illudent, idemque fiet in reliquis manuariis artibus: Ita ergo etiam ine-*

ptum & absurdum est, scientiam velle quærere, h. e. vel discere, vel docere
 & tamen scientiæ modum & instrumentum ignorare. Quis autem ille
 modus sit scientiæ, Arist. explicat l. 1. post. Anal. c. 2. t. 5. quod sit de-
 monstratio & libr. Top. c. 2. quod sit dialectica disputatio, hoc est,
 quod in universum sit Logica, qui enim hac rectè institutus est, is
 modum tenet, quo singulæ scientiæ & percipiendæ & tradendæ sint.
 Nos ut paulo diligentius Pædiæ naturam inspiceremus, exhibere eam
 hac vice volumus, partim in generali sua natura, partim in speciali ap-
 plicatione. Non quidem ut totum illius habitum hic perpoliremus, sic
 enim omnia instrumenta logica applicanda fuissent; sed ut tantum ex
 iis, ceu universali Pædia, ea desumeremus, quæ ad nostrum negotium
 sufficere videbantur. Quæ si quis probat, fruatur, sin minus, con-
 tenti erimus, quando exemplo nostro aliquem excitaverimus, cui
 ad limandum hanc habitum relicta sit materia gloriæ. Equidem
 nobis videbimur non perdidisse operam. Deus adsit labori!

C A P U T I.

De

GENERALI PÆDIAE NATURA.

§. I.

Quod nomen παιδείας attinet, TRANSLATUM illud videtur
 à puerili educatione, quæ κρηίως est παιδεία. Ut enim hæc, si
 bona est, animos virtuosos reddit & ad virtutē capeffendam subigit:
 Ita παιδεία, τρώω & ἐπισήμης ad scientiæ & methodi cujuscunqve
 adeptionem plurimum facit. Vid Philippi Scherbii de docendi discen-
 dig, prudentia disputatio §. 3.

§. 2. Interdum NOTAT ipsam pueritiam, unde extat Xeno-
 phontis nobile opus de Pædia Cyri Principis. Vide edit. Basileæ, In-
 terprete Francisco Philelpho, 1555. p. m. 1. Notat etiam Castiga-
 tionem, quo sensu Waleus in Commentario ad Libr. Hist. N. T. accipit
 Locum Lucæ XXIII. 16. παιδεύσας ἐν αὐτὸν ἀπολύσω castigatum,
 dimittam, quod vulgata reddit emendatum p. m. 776. Significat
 quoque

quodque eruditionem & institutionem uti ad Tit. II. v. II. & 12. ἐπιφάνη ἢ χάρις παιδείας erudiens tigurina. Beza interprete, legit.

§. 3. Hinc varia sortitur NOMINA, ut à Latinis dicatur *Pueritia, Educatio, Eruditio & Castigatio*. Quorum tamen nullum, si officium & naturam hujus habitus consideres, satisfacit. Vel ergo græcum eligas: εἶον παιδείαν ἡνά: τέχνην τῆς ἐπιστήμης: λογογραφίαν, vel pluribus verbis: *docendi discendiq; prudentiam*.

§. 4. Et, cum τέχνην ἐπιστήμης, in verbis Arist. cap. I. multi intellectum velint de Logica, quivis videt, etiam in hac acceptione παιδείαν à nobis considerari non posse. Universale enim & necessarium scientiarum instrumentum, quale Logica est, & vel sagaci præceptorum formatione, vel eorundem, ab ingenio, ad omnium rerum docendi modum versatili, prudenti applicatione absolvitur, hic non quærimus. Assumimus ergo τέχνην ἐπιστήμης particularem, qui certam rem, uti h. l. affectus, in genere prudenter ordinat & defendit.

§. 5. Hunc, iactis fundamentis, ita DEFINIMUS: Pædia affectuum particularis est præceptorum, seu instrumentorum Logico-rum ad materiam quandam prudens applicatio, ut verum subito & facile inveniatur, contra corruptelas & sophismata defendatur & pro re nata disponatur & doceatur.

§. 6. Vel in generali sua natura, uti hoc cap. occurrit, nihil est aliud quàm in quavis scientia & disciplina feliciter disponendi Prudentia.

§. 7. GENUS, in officio causæ efficientis constitutum, est *Prudentia*, nec inconvenienter theoretica: Cujus partes, quasi *integran-tes*, sunt memoria, intelligentia & providentia, quatenus virtus illa est cognoscitiva, seu habitus cognoscendi, σύνεσις vero δεινότης, εὐβελία & γνώμη partes dicuntur prudentiæ potentiales; quia non totam potentiam principalis virtutis exhibent.

§. 8. Cum enim τὸ πεπαιδευμένον, seu ejus, qui παιδείας habitu instructus est, sit de præteritis commemorare, præsentia intelligere & de futuris providere juxta illud Senecæ: *Prudentis est ordinare præsentia, providere futura, recordari præterita: non possunt illæ facultates abesse à prudentis cognitione.*

§. 9. Porro, cum idem habitus vim naturalem insitam intel-

ligendi, discendi, & percipiendi aliorum sancita requirat, *συνιέναι* oportet prudentem; sive decet nos ut *συνεῖροι* perspicaces & sagaces simus, ni vitium *ἀσυνεσίας*, seu stultitiæ velimus incurrere.

§. 10. Et quia in rebus agendis intellecta ad scopum applicanda sunt, illa etiam vis, quam in practicis ingeniosam dicimus, exigitur, quæ Media accurate cernuntur græcisq; *δεινότης* dicitur.

§. 11. Requiritur *εὐβουλία*, vis quædam, & quidem bene consultandi circa media ad honestum finem legitima, non confundenda cum ipsa prudenti consultatione & bono consilio; quandoquidem, bene consultare actionis est, consultatio vero habitus.

§. 12. Tandem, cum æqui bonique viri sit, vi ignoscendi dignoscendique aliorum dicta & facta præditum esse, *γνώμην* observet necesse est, quæ itidem non operatio est, sed facultas bene judicandi de iis, in quibus lex ob universalitatem deficit.

§. 13. Quamvis autem *δεινότης* sæpe in malam accipiatur partem; non tamen semper mala est, sed indifferens, ut eadem in bonum uti & in malum abuti possimus. Ita, ut ipsa oriatur *πανουργία*, calliditas, semper cum corrupta ratione agens.

§. 14. Hinc tria illa, *δεινότης*, cujus est agere: *φρόνησις*, cujus est bene agere: *πανουργία*, cujus est male agere, probe discernenda sunt. *Σύνεσις* se habet uti discipulus, qui quod Magister docet, recte & facile percipit deque iis bene judicat: Ita etiam illa, dum discit, percipit, intelligit & judicat de iis, quæ invenit & præcepit prudentia, eo, quod Græcis *συνιέναι* etiam sit discere.

§. 15. Unde qui *πεποαιδευμένος* esse cupit, is prudens sit, & idem intelligens, memor, providens & sagax, solers & acutus, honeste & opportune consultans, æque & bene sentiens, verbo: Prudens; cum illæ facultates in uno subjecto sint, nempe prudente.

§. 16. Hunc, sive potius prudentiam ipsam, in definitione *παιδείας* diximus theoreticam, non, quod excluderemus praxin, quæ principaliter semper attenditur; sed, ut saltem innotesceret, nullam, in actionibus fieri posse singularium accommodationem absque rerum universalium scientia. Quatenus præcedia universalia tractat, eatenus est scientia & sic theoretica: Si universalia ad singularia applicat est prudentia: Nam absque scientia nunquam potest esse prudentia.

§. 17. Præ-

§. 17. Præterea multum ad hunc habitum conferre potest fidelis Præceptor, qui & ipse πεπαιδευμένος, præcepta apodictica, quæ universe τῶν ἰσχυρῶν ἀποδείξεων persequuntur inculcare sciat.

§. 18. Τέρον dico, de hoc enim quærimus, non ut perspicaces reddamur ad rem, sed ad rei modum, inter quam naturalem perspicaciam maximè interest. Sic galli laudem quidem germanis non negant, quod interdum præclare inveniant, hoc autem rei est, negant vero iis, quod ad modum rei tractandæ pertinet, disponere aptè & figurare variè.

§. 19. In hoc consistit DIFFERENTIA ipse est παιδείας formalis ratio, non quod in modo ordinandi duntaxat spectetur, sed quod hoc imprimis animadvertatur.

§. 20. Facilis E. est responsio, si occurritur nobis: Modum rei à re ipsa peti, si igitur παιδεία hominem reddit κερτικόν de modo doctrinæ, qui fieri potest, si nullam illa rei cognitionem in se amplectitur? Ita objiciunt, sed respond. cognitionem rei aliquam omnino ad hunc habitum requiri, sed tantum, ut causam sine qua non; formalis vero spectatur in modo rei, non in re ut prudentia apud Politicum, quando illa non quidem est sine virtute, non tamen est ὅπερ virtus: ita etiam pœdia non quidem est sine aliqua rei cognitione, formaliter tamen non est ipsa.

§. 21. FORMAM itaque Pædiæ, magnam ad partem, in eo conspiciere licebit, I. ut investigetur *subjectum*, de quo instituat, quæstio, cui apte & distinctè possint adhiberi instrumenta logica. II. *Modi*, quibus applicantur.

§. 22. Quod *subjectum* attinet, videndum est (α) an sit *simplex*, vel *compositum*. Illud, extra enunciationem, nude in suâ naturâ considerandum proponitur: hoc, præter naturam, medi-orum & argumentorum vim & efficaciam simul eruit & examinat.

§. 23. Porro, si simplex est, attenditur (β) an sit *ordinarium*, vel ad certum ordinem *reductivum*. Si ordinarium est, quod directè in lineam prædicamentalem ponunt, observatur an (γ) ratione *essentiæ* sit *substantia* seu *accidens*, vel (δ) ratione *latitudinis* an sit *universale*, an *singulare*.

§. 24. Si *simplex* est & *reductivum*, quod etiam transcendens

vocant, & per se quidem in prædicamento non est, certo tamen modo ad id reducitur, etiam videndum est (α) an sit singulare, vel universale: Singulare ut omnem generis ac speciei rationem transcendat, ob essentiæ & substantiæ summam præminentiam, ut Deus, reducendus analogicè ad prædicamentum substantiæ, quia maximè omnium per se subsistit.

§. 25. Si universale est (β) an transcendat, vel fundamentum in ordinibus Prædicamentorum habeat. Illud si fit, nimirum quod ob nimiam latitudinem substantias simul & accidentia vincat eaque potentialiter ac subjective includat, duplici rursus consideratur modo: absolute sive in actu signato, quomodo contemplatione metaphysica consideratur, nec opus est, ut ad certum aliquod prædicamentum revocetur, sed ἀναλογικῶς noëmata in logica formata applicari finit. Sic actus & potentia sunt propria entis & non nisi per modum paronymicum de eo prædicantur. Ut quando dico actio est affectio, prædicatio respondet prædicationi, quæ est generis de specie. Judicium vero, an aliquid accurate se habeat ut genus vel species materiale est. v.g. de genere physices non simplex logicus, sed physicus instrumentis logicis instructus judicare potest. Vel transcendentia illa considerantur in actu exercito, sic Theologus agit de actu primo omnipotentia dei: Ethicus de actu i. Virtutis &c. Vel in ordinibus prædicamentorum fundamentum aliquod habet ad quod reducitur. Et vel rationem naturæ habet incomplexæ vel complexæ. Illud pars est, quæ reducitur ad totum; Privatio, quæ reducitur ad habitum. Hoc vero si nimirum habet rationem complexæ est concretum & collectivum. Concretum reducitur ad suum abstractum: Collectivum quod reducitur ad partes, sive species, ex quibus collatum est.

§. 26. Si thema est compositum, ex simplicibus nimirum subjecto & prædicato constans, ante omnia videndum est I. quodnam verum sit subjectum quæstionis, de quo prædicatum vel affirmatur, vel negatur omnisque vel explicatio, vel demonstratio, vel refutatio instituitur II. Prædicatum observandum est an de subjecto vel affirmetur, vel negetur, an universaliter, an vero particulariter, indefinite an singulariter tractetur.

§. 27. Quod II. Modum tractandi πειδείας attinet, vel in ἀνα-

ἀναλύσει, vel in γενέσει eadem cernitur. Illa ἀναλυτικὴ; hæc γενετικὴ dicitur. Propterea tamen non separantur hæ operationes, sed in actionibus possunt conjungi, ita, ut ἀνάλυσις γενέσιν, & γενέσις ἀναλύσιν habeat.

§. 28. In analysi diligenter attendendus est I. *Scopus*, intentio auctoris, antecedentia & consequentia per diligentem lectionem, quoties quæstio obscura est II. *Ordinatio subjecti logici* ejusque convenientia cum constructione grammatica. III. *Adverbia præpositiones* & cæteræ partes orationis, quæ, exceptis nominibus & participiis, cum verbis constructis, nominis ingenium induere non possunt, verbi gratia, si dico hodiè disputo, adverbium hodie non est nomen, sed saltem limitatio præsentis, quod verbum disputo adsignificat. Partes itaque sunt verbi, & nomen logicum subauditur, sc. Ego Titius, hodie disputo. IV. *Variâ subjecti acceptio*, significatio ac potestas, si juxta inventum subjectum veram quæstionem formare & intellectum, quem h. l. habet venari cupiamus V. *Status controversiæ*. Hic enim, subjecto constituto, statim movendus est inque omnem partem lumina mentis intendenda sunt; quo rectè apprehendamus & percipiamus, quid auctor de illo subjecto, vel probare, vel negare, sive refutare velit. Ad quam rem sæpe necesse est, ut non gravemur hoc vel illud caput saltem, sed totum scriptum, si quæstio, seu proplema principale involutum est, & non prius thema, sed argumenta præmittuntur, perlegere.

§. 29. In *genesis* ante omnia evolvenda est II. *vocis significatio*, quandoquidem hæc ipsius rei est descriptio & eam tanquam confusorem, cæteris mediis adhibitis, notitia sequitur distinctior. Modo vocem simplicem eligamus, quæ rem significatam repræsentet. Si vero latinè ea deficeret ex cognata potest quæri, qualem cognationem lingua græca & latina hodie in scholis habent. Sic non male fecisse nos putamus, quando doctrinam docendi & discendi uno nomine vocavimus παιδείαν; siquidem simplicitas vocis primum lumen est totius tractationis.

§. 30. Deinde, quia certa definitionis principia constituenda sunt, videndum erit II. *Quodnam ejus genus & quæ differentia* ex prædicamentis desumenda sit. Qui ordo, ab inquisitione partium ad totum nobis videtur, melior, quam si nonnulli primo omnium

B

loco

loco proponunt definitionem, ut notissimam & deinde eam ut integram & plenam resolvunt in Partes; has enim ante novisse oportet, quam exactam totius cognitionem acquirere velimus. Hac tamen cum conditione, nisi autor aliquis definitionem primo loco proposuerit, sic enim in resolutione observanda & deinde in partes resolvenda est.

§. 31. Principiis ita evolutis, explicatis & enumeratis III. ipsa *definitio*, tanquam totum & principiatum ponitur, vel lectori in resolutione colligenda relinquitur, ceu porisma educendum IV. Videndum est quænam præceteris *instrumenta* adhiberi deceat. Ubi, summam dicendo, ita procedere solent. ut

- (a) Si ipsum nomen origine non est manifestum, adhibeant ETYMOLOGIAM, quæ originem deducit & probat. *vid. c. II. §. 1.*
- (β) HOMONYMIAM, quæ versatur circa variam vocis acceptionem, eamque ab ambiguitatibus liberat, ac dicit quænam significatio h. l. obtineat. *vid. c. II. §. 3.*
- (γ) SYNONYMIAM, quæ varia nomina proponit eorundemque similitudinem ostendit. *v. c. II. §. 2.*
- (δ) Quæstionem an sit? si res dubia est.
- (ε) Genus definitionis, in categoria substantiæ vel accidentium evolvendum. *v. §. 8. c. II. it. §. 9.*
- (ζ) Differentiam, ut constituatur perfecta definitio & quid sit. *ibid. §. 8. & 14.*
- (η) Causarum enumerationem, quam ex definitione eruunt & sunt internæ.
 - I. Materialis, *Subjectum operationis, objectum, materiale, res considerata*, quæ tamen non ubique habetur, in primis in substantiis, quando in corpoream & incorpoream dividitur. Ad quam etiam referunt partes integrantes, ut instrumenta ad formæ operationes edendas, quales in homine sunt cor, cerebrum, eparsel jecur, renes &c. *v. c. II. §. 40.*
 - II. Formalis, *Obj. formale, modus considerandi*, quæ ut Principium & causa formatum seu compositum constituit, & propterea in spiritus non cadit, nisi eos formas ipsas dicere velis easque simplicissimas sine corporis mole. Hæ Causæ licet expresse non ponantur, implicite tamen in definitionis membris

bris contineri solent, ex quibus in resolutione eruuntur. *vid.*

§. 41. c. 2.

Externæ sunt

- III. *Efficiens Principalis quis? instrumentalis, Quibus auxiliis? & subjectum inhaes,* quæ declarat existentiam, sive sit in definitione, sive in argumento; In hoc enim occupat locum mediæ, qui terminus, conclusionis respectu, est causa efficiens & à definitione non differt, nisi schesi, *vid. Cap. 2. §. 16.*
- IV. *Finis, ut sciamus propter quam rem hoc, vel illud sit, vel non sit.* *ibid. §. 42.*
- (d) Quæ faciunt ad illustrationem thematis, & sunt accidentia propria sive affectiones & adjuncta. *Vide passim in Cap. II.*
- (i) Divisionem, si res eandem permittit. *Vide hujus c. §. 36.*
- (x) Cognata, quæ haut exiguam lucem afferre solent *ibid. §. 43.*
- (λ) Tandem diversa & pugnantia; cum contraria juxta se posita magis elucescant. *ibid. §. 44.*

§. 32. Hæc omnia, quoties in themate aliquo tractantur, nunquam tamen eidem debent tribui, nisi ordine & satis clare de theomate etiam probentur.

§. 33. **OBJECTUM MATERIALE** est res quælibet, sive certa aliqua disciplina & scientia, quatenus certis notionibus substat.

§. 34. **FORMALE** est instrumentorum illorum exacta & accurata dispositio, ab ingenio versatili, aut in omni disciplina, aut circa unam & certam aliquam rem adhibita. Hæc *variosa* esto, hæc modus rei, nisi quarumcunque præceptionum promiscuam velimus congeriem: heterogeneas & inconcinnas Constitutiones, quæ neque rectè proferuntur, defenduntur & quoad contraria nunquam debito modo refutantur, eo, quod solertia in ordinando & constituendo absit.

§. 35. **FINIS** consideratur tum ratione docentis, tum discen-
tis. Docens observet, ut breviter, perspicuè, ordinate rebusque congruenter, verbo: prudenter doceat; discipulus, ut doctrinam recte & convenienter traditam, admittat. Ac, ne ordinem doctor transgredi videatur, ipse arti analytices studeat & discipulus, ipso præeunte, discat. Neuter unquam disciplinarum principia confundat, semper illius memor: *Quid loquamur de Philosophia, dum*

versamur in Theologia: & rursus: quid loquamur de theologia, &
versamur in Philosophia? Hæc de causis Pædiæ.

§. 36. Quoad DIVISIONEM, sciendum est, duplicem con-
stitui Pædiam, universalem & particularem. Illa datur, si quis o-
mnium rerum docendi modum tradit; hæc est unius alicujus cer-
tæ rei, & propterea illi præferenda, quod proficiatur ex natu-
rali instinctu ad certum quoddam dogma. Universalis contra, quæ
ad omnem scientiam æque parata esse vult, τὸ κερ. ἴκον ita non ha-
bet. Eodem modo, uti medicamenta Polychresta in certo morbo
illud non præstant, quod unicum.

§. 37. Inter COGNATA Pædiæ optime referre licet pru-
dentiam Medicam & Logicam. Quemadmodum enim Medicus
prius de omnibus mediis, instrumentis, suæque artis, similibus prin-
cipiis & propriis judicat ac differit, & deinde prudenter, quoties
opus est, sanitatem tuendo, morbosque curando, officio suo fun-
gitur; Logicus vero præcepta & instrumenta format, postea sin-
gulari mentis sagacitate ad rem applicat: Ita παιδεύμεν
normas atque regulas constituit, quarum beneficio scientiarum jus
atque privilegium salvum manet suoque modo ducitur & ab aliis
scientiis sejungitur.

§. 38. Denique quod OPPOSITA attinet, contraria est Pæ-
diæ omnis ἀπαιδευσία, eaque ex variis causis ortum trahens. Sic,
qvires inquirere conatur, cum de demonstrationibus nihil, nihil de
arte analytica contemplatus sit, is ἀπαιδευσίαν committit. Ita à
juventute falsa audivisse, sive institutis & præceptis, sive per malè
doctos Præceptores iisque pertinacissimè adhærere, ἀπαιδευσία est,
verbi gratia qui in hac vel illa secta informati & ridicula sibi eripi
non patiuntur, ut discipuli Pythagoræ, ij, nisi cum damno, vix
sentiunt, se esse deceptos, errasse & nescivisse.

CAPUT II.

De

Pædiæ speciali applicatione ad do-
ctrinam de affectibus in genere.

§. 1. In

In omni tractatione diligenter attendendum esse NOMEN ejusdemque SIGNIFICATIONEM evolvendam & varias SIMILITUDINES, monuimus in antecedenti capite: Idem & nos in voce affectus jam observare æquum est. Dicitur autem eam ab AFFICERE nemo dubitabit; quandoquidem variè subjectum suum afficit, movet, inclinatur, sistit, avertit, adeo ut pati etiam faciat. *Vid. Berckringerus de Moribus, Familia & Rep. libr. I. c. 35. §. 3.*

§. 2. Hinc græcè Philosophantibus dicitur ὄρμη, impulsus: πάθος passio: ἥθος mos & consuetudo; Latine & quidem stoicè perturbatio & ægritudo, academicè affectio, peripateticè affectus. ὄρμη dicunt à commotione, quia rapit, πάθος, quia afficit. *Vid. Horneius in Phil. Moral. l. II. c. VI. p. m. 215.* Cognitio sensus, inquit, non fit sine corpore ejusque aliqua immutatione, saltem spirituali, ita nec appetitus sine corporis mutatione & passione esse potest, cujus immutatio motus animi dicitur, eoque diligentius cognoscendus, quod hic omnis virtutis materia sit; affectus enim & motus animi recte nosse, & ubi exorbitant emendasse, est secundum virtutem vivere, neque per virtutem aliud quidquam intelligitur.

§. 3. Secundum HOMONYMIAM variè affectus sumuntur: Theologi ostendunt illorum pravitatem, & qua ratione dirigendi sunt ad bonitatem: Physici eosdem animæ appetentis affectiones esse docent: Ethici moderamen eorundem, rectumque in vita usum edocent: Politici, an turbato vel pacato animo ab iisdem quid factum sit, attendunt: Rhetores ad movendos, atque incitandos auditorum animos, sive suadendum sive dissuadendum sit, iis utuntur. Hac significatione 2. Rhet. c. 1. describuntur à Philosopho, ibique recte de iis agi defendit Gerb. Job. Voss. Institut. Orat. Libr. II. Cap. I. p. m. 402. Obstreperit nobis inquit, nuperus sophista, quippe grandi cum supercilio adversus Arist. insurgit atque in Rhetoricis de affectibus agi potuisse negat; quia de iis in Ethicis sit pertractatum: Mirum vero, nisi hoc ignoravit, non adjecisse etiam in Physicis de eo agi potuisse, atque adeo actum videri. Ut ut est pluribus ab Aristotele locis de affectibus actum esse haud diffitemur, neque aliter fieri debuisse nobis persuasissimum est, cum id diverso factum sit sine & modo. Nam in Physicis agendum est de affectibus; quia accidunt certa corporis naturalis speciei, puta animali. In Rhetoricis de iis docuit; quia

oratoris est ciere affectus in auditoribus. Itaque non quidem omnes affectus considerat in Rhetoricis, sed cæteris præteritis, eos solum explicat, qui conferunt ad persuadendum. In Ethicis vero de iis tractatur; quia virtutis opus est moderari affectus; sic ad virtutis mediocritatem, cujus sunt objectum & materia interna, redigendi veniunt. Res enim eadem sub diversis cadere est nata disciplinas, quatenus illorum objectum est materiale, licet quoad objectum formale, non cadat nisi sub unam, verbi gratia affectus, ut sic sub Ethicam, de quibus ea & in quos proximius intimiusque inquirat; tum quia numerantur inter principia ac causas actionum humanarum; tum quia in his cecurandis dirigendis atque corrigendis excubat virtutis vigilia, quæ cum suis actionibus argumenti utique ethici; tum quia sic melius animadverto discrimen inter virtutes & affectus, ex quibus illæ ad primam speciem qualitatis, hi ad tertiam pertinent. Vide etiam Thilomus Pathologia oratoria Cap. 1. p. m 2. Ubi à Rhetorum scholis affectus non excludi posse affirmat, quod de iis ethica & Physica agat, prout id nonnulli Aristoteli objiciunt, primis etiam bonarum literarum tironibus constare puto, quibus tritissima inter rem & considerandæ hujus modum distinctio non est ignota.

§. 4. Mistos autem esse affectus ex actionibus & passionibus, non meras passiones, ex eo videtur clarum; quia appetitus movetur ab objecto cognito & excitatus actum in se recipit, & sic sunt passiones. Sunt etiam actiones, quando nimirum appetitus ab objecto cognito excitatus, motus producit, ut verbi gratia, mox amet, mox odio prosequatur. Interim non diffitemur passiones potius esse quam actiones; quia passiones in iis motibus magis manifestæ sunt.

§. 5. Sumuntur etiam interdum ut τὰ ἡδέη denotent. Sed discrimen inter hæc tria τὸ πένθος, ἡδύτης & ἔδου est evidentissimum. Sic πένθος est passio seu receptio actionis, ἡδύτης exit ad actiones, ἔδου est consuetudo. verbi gratia πένθος est ira, ἡδύτης iracundia, ἔδου irascentia, sive consuetudo. Ita quando video egenum patior, quæ passio est misericordia & πένθος, hæc efficit liberalitatem, quæ est ἡδύτης; consuetudo vero est ἔδου.

§. 6. Displicent hic nobis STOICI, dum affectus pro perturbacionibus & ægritudinibus habent, quarum illa nomine ipso est vitiosa, ut tranquillitatem animi turbans, quæ perinde in animo est id, quod ægritudo in corpore. Cui sententiæ etiam hanc ob causam.

cum

cum Vossio l. c. p. m. 450. nigrum theta præfigimus; cum in affectibus modus servari possit & debeat.

§. 7. Nos *ÆQUIVOCATIONEM* vocabuli affectus *tollentes*, eum non corporis, sed *animi affectum dicimus*, neque affectiones, ut cœli & astrorum afficientiam, sed ethicè & quatenus motum animi designant h. l. tractamus.

§. 8. Ipsum vero *THEMA* cum simplex sit & accidentale, ex Categoria qualitatis desumimus *genus*, motum eumque nec potentia cognoscentis, non locomotentis sed appetentis. Hinc *differentia* à subjecto est appetitus sensitivus & *sine* quæ est apprehensio boni & mali. *Causa efficiens*, sunt Spiritus vitales &c. Quibus si additur *subjectum corpus* ac *objectum bonum & malum* it. *finis*, salus animalis, integra *DEFINITIO* causalis formari potest h. m.:

Affectus est motus appetitus sensitivi in corde, ex apprehensione boni, vel mali, mediantibus spiritibus aliisq; causis, ortus, boni consequendi & mali vitandi gratia. Philosoph. 2. Rhet. cap. 1. edit Schrad. p. m. 93. ita eum describit Στι δὲ τὰ πάθη, δι' ὅσα μεταβάλλοντες, διαφέρουσι πρὸς τὰς κινήσεις εἰς ἕνεκα λύπης, καὶ ἡδονῆς. *Motus animi, quibus immutati homines aliter atq; aliter judicant sunt ii quibus consequens est molestia & voluptas.* Rectè hic asseritur, affectum non esse, quando de eadem re, non eodem modo judicamus simpliciter, sed quando animi insuper commotioni pedissequæ affectuum accedant, voluptas, aut dolor. Neque enim ab affectu semper est, quod à priori iudicio desectamus, sed quia magis scrutando, certius deinde rem cognoscimus, juxta illud Euripideum: δευτέραι φροντίδες σοφώτεροι, curæ secundæ sapientiores. Hinc ad illas pedissequas videt M. Antonius apud Cic. 2. de orat. si inquit: *Plura homines judicant odio, aut amore, aut cupiditate, aut iracundia, aut dolore, aut letitia, aut spe, aut timore aut errore, aut aliqua permotione mentis, quam veritate, aut præscripto, aut juris norma aliqua, aut iudicii formula.* Vid. Edit. Coloniae Agripp. apud Petrum Horst 1574. Tit. *affectibus*

§. 9. Resolvemus singula. *GENUS* affectum est *motus*: excludimus hinc *facultates animæ naturales*; quarum motus ut, *genus*, affectio est, commotio videlicet inter facultatem & habitum
media.

media. Uti enim aliud est facultas ambulandi, aliud ambulati,
ita aliter se habet facultas irascendi, aliter ira.

§. 10. Neque genus *habitus* facultatis esse potest; quia
affectus est quasi partus & consequens naturæ, habitus vero cre-
brarum actionum qualitas; illi insunt bestiis, non item habitus:
Affectus sunt subiti motus animi, absque *προαιρέσει* siue consilio,
non item habitus; ab affectu dicimur *κινεῖσθαι* commoveri, quia ab
eò animus alteratur non nihil & mutatur; ab habitu vero audi-
mur *διακείσθαι* disponi. Ab habitu laudamur, vel vituperamur,
ab affectu non item; cum per se sit quiddam indifferens, nisi recte,
aut secus gubernetur, hoc est nisi quid moderaminis, aut nihil ac-
cesserit. Sic verecundia est laudabilis affectus, non tamen est ta-
lis propter se, quam modum. Recte ergo dicitur motus, si eundem
ethicè, ut motum cordis acquisitum, quo mediante, animus noster
commovetur, consideres, v.g. gaudento, desiderando & ita por-
ro.

§. 11. Abeunt hic iterum à Nobis Stoici. Academici enim
& Peripatetici. per passiones simpliciter intelligunt *Motus appetitus*
sensitivi, prout *in se* spectantur, non ut refragantur rationi. Sto-
ici contra eas vocant, ut à ratione ejusque proscripto *exorbitant*;
imo, non tam motus appetitus sensitivi ab ipsis dicuntur, quam
pravæ opiniones & judicia rationis. Hinc Zeno, Princeps stoi-
corum ita definiebat affectus: *πίθηξις ἐστὶν ἀλογος παρὰ φύσιν*
κίνησις, ἢ ὁρμὴ πλεονάζουσα. Perturbatio est aversa à ratione, con-
tra naturam, animi commotio, vel appetitus vehementior, ut testatur
Diogenes Laertius in Zenone. Et per τὸ ἀλογον, non tam quod si-
ne ratione fit, quam quod contra eam intelligit. Vide Edit. Londi-
ni 1664. Libr. VII. D. P. m. 190.

§. 12. Idem fundamentum passim substruit Seneca in Dis-
putationibus, Libr. de Ira II. cap. 3. edit. Genev. p. m. 410. Ira,
inquit, non movere tantum, sed excurrere debet. Est enim impetus,
nunquam autem impetus sine assensu mentis est; it. lib. 1. c. 9. Si exau-
dit rationem & sequitur, quæ ducitur jam non est ira, cujus pro-
prium est contumacia, & paulo post si modum sibi abhiberi pa-
titur alio nomine appellanda est, desinit ira esse, quam effrenatam in-
domitamque intelligo. Id quod de cæteris affectibus, pari modo,
intelligendum cupit.

§. 13.

§. 13. Aft, aliud est *motus in se*, aliud *exorbitantia* ejus. Sive, ut exemplum demus, aliud est odium simpliciter, aliud odium virtutis, vel hujus & illius rei. Melius ergo loquuntur Peripatetici & Academici, quando definitione sua nudos animi motus complectuntur atque ea, quæ his per se insunt. Stoici vero una cum definitione involvunt & motum ipsum & quæ ei accidunt, res natura sua distinctissimas, quod in veritatis investigatione est periculosissimum, v. c. quod motus excurrant, non competit eis, quatenus sunt motus simpliciter, sed quatenus motus sunt vitiosi, sive quod imperium rationis detrectent.

§. 14. Quod DIFFERENTIAM concernit, desumimus eam, tum à subjecto, tum à causa finali. SUBJECTUM INHÆSIONIS QVOD est animal, in specie brutum & homo. Accidit enim affectus speciei corporis, animali & sic etiam bestiis; quia causæ affectuum in iis dantur anima videlicet sentiens & appetens; dantur etiam voluptas & dolor eorundemque species amare, odisse lætari tristari &c.

§. 15. Discrepant & hic Stoici, qui affectuum vice in bestiis reperiri feritatem, rabiem eaque affectionibus tantum similia. Fundamentum eorum hoc est; quod moderatio affectuum non cadat in bruta ergo nec ipsi affectus. Sed R. cadunt in bruta materialiter, ut sunt spiritus vitales & motus agitates & affligentes cor totumque corpus. Sic leones variis modis videmus mitigari, ciconias amare &c. non tamen id intelligi volumus formaliter, quasi formalitate morali ejusmodi affectiones possideant; cum earum moderatio non à ratione interna proveniat, sed ab externo principio nempe domantis providentia.

§. 16. SUBJECTUM INHÆSIONIS, UT QVO est facultas appetens, sive appetitus sensitivus. Unde affectus homini communis est cum brutis, uti & persecutio & fuga, quæ id in appetitu sensitivo sunt, quod affirmatio & negatio in facultate cognoscente. Quod autem tales motus sint in anima sentiente liquere itidem potest, inquit Horneius. l. c. p. m. 219. modo quis recogitet, de quibus motibus hic quærat, nempe de cupiditate, ira, metu, amore &c. Causa est quod omnes hi cum alteratione corporis fiunt & uno actu animum simul & corpus immutent. Nul-

lus autem motus, vel animæ volentis, vel intelligentis fit cum mutatione corporis *primo*; anima enim intelligens, ut sine organo corporis cognoscit, ita etiam sine ejus passione appetit. Quare motus illi in *anima intellectiva*, aut ejus *appetitu* esse non possunt. Non negamus ab illo excitari posse; cum appetitus ipse sensitivus à voluntate moveri queat. Sed aliud est, affectum à voluntate *suscitari*, & aliud, eum in voluntate *residere*. Inde secundum *Berckringerum* l. c. §. 25. SUBJECTUM affectus, propriè, COR est, convenienter Scripturæ, quæ nos jubet DEUM diligere ex toto corde, tum pulsus hominis indicium esse, *inquit*, cor ab affectibus vehementer agitari.

§. 17. STOICI contra, affectus opiniones & judicia statuentes, ad *Cognoscentem* facultatem eos referunt. Iterum male, cognoscimus enim sub ratione veri, aut falsi, appetimus sub ratione boni & mali; Per affectus alteratur Corpus quod de facultate cognoscente dici non potest; cum neq; *Mens*, neque *Phantasia* per se & proxime sanguinem, aut spiritus moveant, hisq; instrumentis corpus alterent, sed inter eas & *affectum* intercedit *appetitus*, qui dum persequitur, vel fugit objectum tanquam ministros assumit sanguinem & spiritus.

§. 18. His accedit, quod quodvis ACCIDENS requirat *ad æquatum subjectum*. Fieri verò, licet usu rationis destituantur & bruta plane eodem careant, tamen affectibus agitantur. E. TAN-
QVAM JUDICIA AD FACULTATEM COGNOSCENTEM referri non possunt; cum neque bruta neque infantes sub ratione veri & falsi appetant; bene autem sub ratione boni & mali.

§. 19. Nihilominus Stoici in ANIMA RATIONALI affectus collocant & voluntarios esse docent, testante in Academ. quæst. Cicerone, quando inquit: *Cam Antiqui perturbationes naturales dicerent & rationis expertes, aliaque in parte animi cupiditatem, in alia rationem collocarent, ne his quidem assentiebatur Zeno: Nam perturbationes voluntarias esse censebat &c.* Et 3. de fin. Zenonem introducit, asserentem nulla naturæ vi affectus commoveri omniaque ea opiniones esse ac judicia levitatis *Vid. & 4. Tusc. Quæst.* Idem ex Plutarcho discitur: *Stoici, inquit, libr. de Virt. Moral. in init. affectus dicunt esse pravam & intemperantem rationem à vitioso & falso iudicio vices consecutam.* Et *Seneca. Epist. 75.* affectus, sunt Motus animi im-
pro-

probabiles subiti & concitati ; qui frequentes neglectiqve fecerunt morbum. *Vid. edit Elsevir. Lugd. Bat. 1649, p. m. 222. & 223. Hornejus libr. II. c. VI. p. m. 220.*

§. 20. At, ἀφιλοσόφως in voluntate *Proprie* locantur, affectus, dum imperium voluntatis non suscipiunt, sed uniti cum corpore corpus etiam faciunt pati, dum, quoties affectu animus turbatur, sanguis movetur totumque sæpe corpus. Voluntas v. est immaterialis & si *sedes* esset appetitus, nullus in nobis, in vitis, surgeret motus subitus. Si vero aliquid *analogi* affectus in voluntate quis vellet, quasi ea à *judicio rationis* moveretur, uti appetitus à *judicio* sensus hasque motiones affectus nominare, illi non repugnabimus.

§. 21. An vero in SERVATORE nostro affectus sedem habuerint, multi quærent. Sed absque injuria potest illud affirmari, si affectuum naturam non depravationem exprimimus. Apparuisse affectus in vita ejus, *inquit Job. Christoph. Bechmanus Doctrina Moral. Cap. VII. §. 10. p. m. 169.* Ideo desideravit calicem, si fieri posset à se auferri, flevit miseriam Hierosolymorum, objurgavit incredulitatem discipulorum, infremuit spiritu & turbavit se ipsum Joh. XI, 33. Solius risus nulla in vita ejus fuit mentio; nascitur enim ex gaudio subitaneo, quale in perfectissimam ejus animam cadere non poterat.

§. 22. Quoad Causam EFFICIENTEM dicimus plures tales posse dari aliosque hanc, alios illam asserere. *Berckringerus l. c.* humores & spiritus assumit, quia ab iisdem affectuum veniat varietas. *Bartholomæus Anglicus de genuinis rerum cœlestium terrestrium & inferarum proprietatibus libr. IV. Cap. IX. p. m. 107.* inter humores referens Phlegma, ἀφλέγειν, urere incendere & in flammare, dicit: *Verè φλεγμαλικὸς est, corpore deses, gravis & tardus & sensum hebes, mente obliviosus, corde timidus, piger somniculosus.* Huic consentit *Philippus Grylingius, in seinen teutschen Arzney Buch p. m. 43.* von den vier Complexionen des Menschen / ferner spricht er / ist nöthig zu wissen / daß der Mensch aus vier Elementen zusammengesetzt / daher auch vier Complexionen bey den Menschen entsprungen / als / Complexio Sanguinea, Cholericæ, Phlegmaticæ und Melancholicæ. Die Phlegmatici sind gemeiniglich dick und feist / schlaffen gern / tristen

cken viel / habeneigensinnige Köpffe / schwere Gedancken &c. Werden dem Element des Wassers verglichen / welches auch kalt und feucht ist.

§. 23. Ast τὸ φλέγμα inter humores naturales referre & existo certos affectus deducere pro commento veterum habet *Jacobus Pancratius Bruno in voce Phlegma p. m. 922. olim inqviens à veteribus inter humores quatuor naturales relata humor frigidus & humidus in corpore existens hyeme potissimum excedens Gal. c. de nat. hum. t. 40 & alibi. Verum cum commentum hoc veterum hodieque exoleverit, per φλέγμα, vel pituitam intelligitur humor crudus, aqueus, excrementitius, vel naturaliter, vel p. n. in corpore genitus & collectus. Quo pertinent Mucus narium, Saliva, Phlegma ventriculi & intestinorum &c. Quamvis significatio hujus vocabuli græci non respondeat cum ejus derivatione & Etymologia; siquidem præ se fert etymon hoc φλέγμα accensionem, utpote à φλέγειν descendens. Hinc *Anglicus l. c. τὸ φλέγμα est inflammatio, dicit, incendium & odor, it. humor albus & frigidus, per antiphrasin, apud Medicos pituita dictus, quasi minimè urat.**

§. 24. De CHOLERICIS, ἀπὸ τῆς χολέρας, biliosis, idem differit *Barth. Anglicus*, quod in ejusmodi hominibus humor ille, si naturalis sit, animositatis & audaciæ sit generativus, mobilitatis & levitatis effectivus: ad iram & ad appetitum vindictæ excitativus, venerei appetitus provocativus *Vid. p. m. 110.* Et de eadem voce citatus *J. P. Bruno p. m. 294. & 295.* Item *Grylingius cit. l. Die Cholericus sind zornig / haben Lust zu Kriegen / unfreundlich / verwegen / kühn / wollen alle Dinge eilig haben / und allemahl mit den Köpffhinaus ic. Sind hitziger Natur / wie das Feuer dem Element sie auch verglichen werden.*

§. 25. De *Melancholicis*, ἀ μέλαν & χολή, quæ atram bilem denotant, iterum eleganter discurret *J. P. Bruno in vocibus Melancholia p. 839. & 840. & Bile atra p. 172.* tres adducens significaciones *naturalem, præternaturalem & eam*, quæ Morbus est. In hac, *inquit*, quæ morbum denotat communis consensus est, quod intelligatur delirii species cum tristitia & metu sine causa evidente oborta. Unde si tristes interrogati quid timeant, vel pro quo doleant, non habent quid respondeant. Alii mortem sibi imminere putant

irra-

irrationabiliter, alii inimicitias alicujus formidant, alii mortem diligunt & desiderant, de tristabili gaudent, de re exultanti dolent &c. *Vid. l. c. B. A. p. m. III. 112. 113. 114. Et l. c. Grylingus.* Die Melancholici sind furchtsam / traurig / gehen stets mit schweren Gedanken um / sind böse / geizige fortheilhaftige Leute / gönnen sich selbst nichts gutes / sind eigensinnig / reden wenig / können sich leicht etwas einbilden / und werden der Erden verglichen.

§. 26. *Αἱμαλῦνοι*, *Sanguinei* plerumque dicuntur, qui abundantia Sanguinis gaudent, vel Plethora, sive sit *legitima*, ubi sanguis laudabilis redundat, seu sit *spuria*, in qua sanguis cum impuritatibus mistus abundat *Vid. J. P. Bruno in vocibus Plethora & ἀἱμαλῦνος.* De iis hæc asserit Gryling; Die Complexiones sanguinea betreffend seynd solche Personen / milde / lachen gern gegen jederman / sanftmütig / lassen sich nicht leicht erzürnen / werden bald wieder gutes Muths / sind Kostfrey / und werden der Luft verglichen. Hæc illi de efficiente affectuum.

§. 27. Distinctius nobis videtur procedere *Becmanus in lineis suis Doctr. Mor. c. VI. §. 11. p. m. 172.* quando, de variatione affectuum docens, *I. à natura impressione* eosdem pendere dicit. *In linguas*, inquit, *discendas propendent, quorum felix memoria est; In Poësin, Pictoriam, Musicam, qui imaginatione prævalent &c.* Cur autem in Poëtis sæpe aliquis excessus, aut defectus rationis deprehendatur, imaginatio fortassis facit, quæ apud ipsos prævalet & eadem ratio est apud amantes, cur in versificationem inclinent, unde etiam pictores subinde eclipsin rationis sentiunt. *II. A Consuetudine*; hæc enim, cum altera, velut ingeniorum mater sit, opiniones, quas à prima pueritia hausimus, plerumque in senectute retinemus. Sic qui assveti sunt ferocia tractare, ferociiores etiam redduntur. *III. A temporibus*; quandoquidem & illa sæpe mutant mores, uti videmus in Romanis, qui primum armati comparuerunt, sub Cæsariibus, deinde inertia consenuerunt. Causam tamen non in solo tempore, sed in ipsa natura humana recumbere rectè docet Seneca de Consol. ad Helviam Matrem Cap. VI. edit. Genev. p. m. 629. *Mobilis*, inquit, *& inquieta mens homini data est; nunquam se tenet, spargitur, & cogitationes suas in omnia nota atq; ignota dimittit vaga & quietis impatiens & novitate rerum latissima &c.* *IV. A Patria*, quæ
G 3
veluti

veluti propius hominum animos rapere solet, cuius gratia com-
mode à Becmano c. l. allegantur verba Lansii: *Quemadmodum,*
dicit, omnia animalia plumos aut pilos habentia, infestantur
pediculis præter asinos & boves, qui sunt immunes; ita nulla natio vitiis
omnino caret, nisi sit plane asinina & bovina, in quam nec boni, nec mali
vis aliquid possit. Et ut nullum magnum sine venia placuit ingenium:
Sic nullus unquam populus, Resp. aut imperium sine mixtura fuit demen-
tie. Perpetua in rerum natura & hominum moribus est quedam, quasi
mellis & fellis conjugatio. V. A Corporis bonitate & forma, quæ sæ-
pe juventutem dissolutam inducit, senectutem vero sero pœnitent-
tem. VI. A bonis fortunæ, cæterisque objectis omnibus. Nobili-
tas enim antiqva ingenium facit come, quia Nobiles ejusmodi in
tribuendo honore, tato longi & benigni esse possunt, cum debiti
honoris sibi sint certissimi. Nobilitas contra nova, aliiqve honores
novi ingenium suspicax faciunt, quia nondum satis certi sumus,
quantus honor nobis tribui debeat. Inde tales in inferiores sæpe
nimis austeri erga æquales nimis verecundi sunt.

§. 28. Hinc putatur, *Mores veluti exercitia esse ingeniorum, &*
ab his mensuram accipere v. g. ambitiosa, contendere: Iactabunda, me-
tuere: Voluptuaria otio se dare, juxta illud: Mores animi sequun-
tur temperamentum corporis. Verum, placet Becmano c. l. tempera-
mentum potius sequi mores animi, quippe quod non, nisi instru-
mentum sit, iisque exercendis, quæ ab animo proposita sunt.
Exempla hujus rei desumit ex Voetio T. 1. Disp. de Creat. Append.
2. p. 849. animam, inqviante, sanctificatam uti sanguinea comple-
xione ad promptitudinem, alacritatem & gaudium in B. O. & officiis
pietatis: Melancholica ad profundam rerum cælestium contempla-
tionem & seriam praxin pœnitentiæ; Cholericæ in Zelo, fervore
& sancta contentione pro causa DEI omniumqve expeditionum,
spiritualium executione celerrima. Contra animam perversam uti
temperamentis, tanquam armis injustitiæ & complexione sanguinea
ad facilem prolapsam in securitatem mundanasq; oblectationes:
Melancholica ad solitarias machinationes, hæreses, superstitiones;
Cholericæ ad rixas.

§. 29. Hæc sententia etsi nobis non displiceat, putamus ta-
men certa ratione, & illud recte dici: *Mores sequuntur temperamen-*

tum

tum corporis. Si enim temperamentum aliquod assumo v. g. sanguineum aut cholericum &c. non cogitandum est, quasi affectus, *totaliter & necessario*, ab illis dependeat; Verum *partialiter & contingenter*. Plures enim ad affectuum generationem causæ possunt concurrere, tam internæ, ut *institutio assuesfactio*, quam externæ, quale quid est *objectum alliciens*. Atque his non semper ratio in actum, vel externum, vel internum prorumpere sinit, ut in biliosis, quos interdum temperare iram videmus.

§. 30. Usque adeo *temperamenta inclinant tantum*, non necessitant. Quamvis enim homines ut plurimum ita vivant, prout per naturam sunt proclives; tamen IN VIRO MORATO, id est, recte instituto atq; educato secus se res habet, superante ratione cum consuetudine congruente depravatas naturæ inclinationes. Si verò affectus totaliter sequerentur temperamentum corporis, supervacaneæ essent & inanes omnes disciplinae, frustraneæ leges; quia hæ sunt propter mores; deridendus etiam esset legislator, tanquam qui lege sanciret vipersas non debere parere venenosum partum.

§. 31. Rursus hic aliter procedunt Stoici, unde inter hos & Peripateticos & *nominale*, & *reale bellum* exortum est. *Nominale* dum Stoicis affectus est nomen rei, natura vitiosæ, Peripateticis verò per se, non vitiosæ, sed quæ tantum per excessum & defectum vitari possit. Hinc, quod hi affectum, illi ægritudinem & perturbationem vocant. Stoici in genitura considerant (1) *Φαντασίαν*, quando mens, subito, specie rei objectæ movetur: (2) *εἴξις* Cessionem sive admissionem motus, quæ eadem mens mota, vi quadam pellitur, verbi causa, repentino periculi nuncio, quo sapientis quoque animum paulisper moveri ajunt, neque tam moveri presentia mali, quam motu rapido & inconsulto ideoque involuntario: (3) *Συγκατάθεσις*, Consensionem, quæ eadem mens *Φαντασίαν* & *εἴξις*, stultorum more approbat, qui qualia primo animi impulsu visa sunt sæva atque aspera, talia esse putant, & propterea perturbantur quoque, (4) *ὄρμηξ*, appetitus concitacionem, adeoque ipsum affectum. Sed cum Peripatetici loquantur de motibus, qui cum alteratione corporis fiunt, *Φαντασία*, profecto nihil menti potest obijcere, quod eam immutet. Quod autem sine
orga-

organo corporis, sub ratione veri, aut falsi cognoscat, & sine passione, sub ratione boni & mali, appetat, affectumque excitare possit, non negamus. Motus verò illos imperium voluntatis non suscipere diximus §. 20 hujus c. Ad illud, homines, stultorum more, ab affectibus perturbari, facilis est responsio. Quid hoc ad affectus? confundis eos cum ipsa exorbitantia.

§. 32. De bello reali hæc nota sunt, I. quod inter partes dissentientes ortum sit ex definitione. Nam Stoici affectus omnes *opinionem* definiebant, sed Peripatetici *motu* eoque sensitivo. II. Ex attributis, Stoici affectus malos, Peripatetici, bonos pronunciabant. Hinc illorum distinctio inter τὸ πάθος, commotionem à recta ratione averfam, ortam, vel ex opinatis bonis, quæ libidinem & lætitiâ, vel ex malis, quæ metum atque ægritudinem secum ducant: Et εὐπάθεια commotionem placidam & secundum rationem, quasi veniret ex opinatis bonis voluntas & gaudium, sic ex opinatis malis cautio oriretur. Nullus inde secundum Stoicos sapiens præsentis mali opinione afficiebatur, sed cavebat illud: Voluntas bonum appetebat, cui de bono adepti collaterale erat gaudium: Cautio devitabat malum, quod & sapiens fugiebat; volebat sapiens, sed non cupiebat, gaudebat, sed non lætabatur; Cavebat, at non metuebat, nedum præsentis mali sensu permovebatur. *Vid. Civitat. l. Berckring. p. m. 224.*

§. 33. Bellum tamen hoc à multis componitur. Certum enim est male loquentes Stoicos optime sensisse, ut qui, universum genus perturbationum damnando, damnarint eam partem, quæ ab ipsis damnatur Peripateticis. Affectus nullo modo esse bonos, aut malos moraliter, ne ipsi quidem dixerunt. Volunt εὐπάθεια cadere in sapientem, quem velle, gaudere, cavere, non item perturbari dicunt. Si itaque εὐπάθεια est bona affectio, affectio utique erit. Dicere autem, quod non sit affectio, sed constantia affectio opposita, est mutare nomen non rem, imo uti nomine minus rectè.

§. 34. Quamvis itaque stoici rectè definiant affectus, si vocem capias ut illi, melius tamen Academici & Peripatetici loquuntur & sentiunt. Causa est, quod hi definitione sua complectantur nudos animi motus; Stoici verò una appellatione & definitione involvunt motum ipsam, & quæ ei accidunt, res natura sua distinctissimas,

mas, quod periculosum est in veritatis investigatione. Quid enim ad naturam motus, quatenus motus est, si exorbitet, aut non, cum tam sit animi motus, cum male quicquam metuatur, quam cum bene? utrumque enim est metuere, utrumque etiam metuere immutat animum, corporis aliqua alteratione dolorem excitante, aut voluptatem. Omnes motus E. animi, siue excurrant, siue in officio contineantur, conveniunt inter se, quatenus motus sunt, & quatenus habent quæ per se ad conscientiam motus spectant. Quod autem excurrant competit eis, non quatenus motus sunt simpliciter, sed quatenus motus vitiosi, sunt, seu quatenus imperium rationis detrectant.

§. 35. Idem sentit Horneius. *Stoicis, inquit, non tam de affectibus simpliciter sermo est, quam ut in malis compefcantur. Compefcere autem eos in nobis positum est, & sic iudicium, aut voluntas habet. Cum ergo disputant dolorem metum, iram ceterasque vite mortalium pestes, ut illi vocant, nostranos culpa & voluntate accersere, siue opiniones pravas & levium ingeniorum iudicia corrupta esse, id precipue volunt, indulgere nos nobis nimis, nec reprimi dolorem, iram &c. ut poterant, idque eo fieri, quod superari non posse prave nobis persuasum sepe sit. Vid. c. l. p. m. 221.*

§. 36. Nec profecto dubium est, quin id rectissime doceant: Infinita enim ferè sunt, quæ cum humano ope tolerari, aut superari possunt, si recte se quis ac sua instituat, supra hominis tamen constantiam esse, vulgo putantur. Tormentis non summittere fidem, cruciatus & mortem ipsam non muliebriter metuere imbellibus supra hominem sunt. At non Anaxarcho, cum inter tormenta multa, ingeret Nicocreonti Cypriorum Tyranno & in pila ingeminaret illud: Tu quidem Anaxarchi culeum tunde, Anaxarchum vero ipsum non tundis. Nicocreante vero etiam abscindi linguam eius iubente, fama est, dentibus excisam in eum expuisse. In eumque est illud nostrum:

*Tundite Nicocreon adhuc etiam valde, culeus est
Tundite: Anaxarchus autem in Jovis est jam divus,
Teque distinguere paululum nubilosa hæc dicet
Verba Proserpina, abi molitor improbe.*

§. 37. Imbelles ergo animos accusant Stoici, si affectus arguunt

D

guunt

guunt, ut præclare Cicero juxta eorum decreta 5. Tuscul. illud exponit, disputans contra dolorem, acerrimum, ut vocat, Virtutis hostem. *Pueri Spartiata*, inquit, *non ingemiscunt, verborum dolore laterati Adolescentum greges, Lacedæmones, vidimus ipsi incredibili contentione certantes pugnis, calcibus, unguibus, morsu denique ut exanimarentur, priusquam se victos faterentur. Quæ barbaria india agrestior aut vastior? In ea tamen gente primum ii, qui sapientes habentur nudi et atem degunt & Caucasi nives hiemalemque vim proferunt sine dolore: Cumque ad flammam se applicuerint sine gemitu aduruntur. Mulieres verò in India cum est cujusque earum vir mortuus in certamen iudiciumque veniunt, quam plurimum ille dilexerit, plures enim singulis solent esse nuptæ. Quæ est vis ex ea lata prosequenibus suis, una cum viro imponitur. Illa victa mæsta discedit. Nunquam naturam mori vinceret: est enim ea semper invicta. Sed nos umbris, deliciis, odio, languore, desidia animum infecimus, opinionibus maloque more delinitum molivimus. Hæc ille. Idem de Getarum fœminis tradit Pomponius Melæ lib. 2. de sit. orb. c. 2.*

§. 38. Constat hinc non tam ipsos motus intelligi, qui à natura sunt, quam nostram ut vocant, *συνκατάθεσις*, sive quod nimium sæpe iis frenos laxemus. Docet id diserte apud Agell. lib. 19. c. 1. ipse Epictetus, cuius hæc sunt verba: *Visa animi, quas Phantasias Philosophi appellant, quibus mens hominis prima statim specie accidentis animum rei pellitur, non voluntatis sunt, neque arbitraria, sed vi quodadam sua inferunt, se hominibus nosseanda. Probationes autem quas συνκατάθεσις vocant, quibus eadem visa nascuntur ac dijudicantur voluntarie sunt fiuntque hominum arbitrio.* Similia habet Seneca Ep. 116. & 71. *Et tremet sapiens, & dolebit & expallescet. Hi enim omnes corporis sensus sunt, ubi ergo est origo calamitatis? ubi illud malum verum? Illic scilicet si ista animum distrahunt, si ad Confessionem servitutis adducunt, si illi pœnitentiam sui faciunt.*

§. 39. Sic Tacitus libr. XV. Annal. c. 60. & 61. p. m. 766. & 767. de Seneca refert, quod, cum propinqua vespera tribunus, à Nerone missus venisset & villam globus militum sepsisset, nulla pavoris signa, nihil triste in verbis ejus, aut vultu deprehensum fuerit, uti ipse tribunus Neroni, an Seneca voluntariam mortem parasset? quærenti referebat. At, vix lacrymis amicorum, c. 62. coercitis, iisque ad præcepta

cepta sapientiae ductis, ipse Seneca, complexu uxoris, adversus praesentem fortitudinem mollitus, ab eodem Tacito c. 63. in-
troducitur.

§. 40. Sequitur OBJECTUM, seu MATERIA CIRCA QUAM, bonum, vel malum, jucundum vel triste, utile ac honestum, inutile ac turpe. Cum enim affectus non à sensu solum, sed etiam à ratione oriantur, pro diversis subjectis, hæc ipsa affectus concitant possunt, aliter in viro pollente ratione, aliter in puero. Si inter hanc & phantasiam dissensus oritur, judicando inter bonum & malum, altera succumbat necesse est, ita, ut vel ratio affectum, vel hic rationem vincat. Omnia tamen hæc, nullis etiam sensuum objectis exclusis, si affectus cient, sunt in hominis potestate ethicè; aliàs non possent homines puniri ob affectuum intemperiam, qualis est duella, cædem, adulteria & alia vitia committere.

§. 41. FORMA affectuum in ipsa objectorum persecutione, aut fuga consistit. Si enim objectum bonum est, tunc jure illud persequimur, si malum averfamur, v. g. desiderium habet rem placitam & absentem, hujus persecutio ab appetitu *concupiscibili* est ipsa desiderii forma. Et sic in cæteris

§. 42. FINIS & quidem *remotus*, est salus animalis, *proximus*, ut consequamur bonum & vitemus malum. Quoties enim res sub ratione boni demonstratur, affectamus illam obtineri, si sub ratione mali sistitur, aufertur etiam ab eadem affectus.

§. 43. Inter COGNATA merito referimus sensum, quia 1. ambo conveniunt *perceptione* seu modo habendi, veluti cum video, tali aliquo modo me habeo, cum amo, tali aliquo alio modo me habeo, quos modos in me per conscientiam evidentissime cognosco. 2. Ambo, sensus, & affectus nobis obveniunt à corpore nostro, licet in eò differant, quod perceptionem sensus solemus referre ad res externas, tanquam inde provenientes & plerumque cum existimatione, quod eæ res similiter affectæ sint, similemque habeant modum aliquem, qualem nobis ingerant, ut cum videmus lumen, perceptionem s. speciem illam referimus ad solem, ignem &c. existimantes ipsa tali specie inbuta esse; Perceptionem verò quæ in affectu, seu passione reperitur, atque

illam speciem nos referimus ad res extra nos positas, nec existima-
mus eas quidquam simile in se habere, e. g. inimico obviam facti,
licet odio ejus vel timore percellamur, non existimamus ipsum
in se talem habere speciem, qualis nobis occasione ejus incuti-
tur. Vid. Arnoldi Geulinx Ethic. Tract. IV. de Passionibus in
Proem.

§. 44. Denique quod PUGNANTIA concernit, non
majores reperiri hostes putamus, quam inclinationes, proclivi-
tates & propensiones nostras ad agendum aliquid, vel omittendum
propter passiones, non ipsas passiones ut præter meritum apud vul-
gum audiunt, quando propensiones istas, cum ipsis passionibus im-
peritè confundentes, totam Ethicam imò ausim dicere, totam pieta-
tem imprudenter evertunt. Nempe id, *Verba sunt Arnoldi Geulinx*
Tract. IV. Eth. §. 5. de hostibus Virtut. p. m. 333. cujus solum DEUS
optimus maximus Autor est, ipsarum sc. passionum & specie-
rum nostrarum, confundunt cum eo, pravis nempe cum incli-
nationibus, quas speciebus illis & passionibus adjungimus, cujus
nos turpes & scelesti autores sumus. Atque adeò DEUS implici-
te semper Autor peccati agnoscitur, cujus nequissima per-
suasionis, quam diu, vel minimum semen humanis animis infi-
det, fieri nequit, ut veram unquam pietatem concipiant, sed tan-
tum horreant necesse est & detestentur quem ut Auctorem peccati
& vindicem acerbum ejus quod impegerat, tantum considerare
possunt.

§. 45. Sicut ergo, *pergit c. l. Geulinx*, à sensu rescanda est
pravitas illa, quæ ferimur ad speciem ejus applicandam objectis ex-
ternis, quæ occasionem præbent isti speciei, sic etiam à passionibus
detrahenda est illa inclinatio nostra, quæ nos ita inclinatos sentimus
& quasi violentia quædam impulsos ad faciendum omittendumque
aliquid gratia passionum, seu propter ipsas passiones. Et qui
hunc errorem errant, totam Ethicam evertunt. Habent autem alii
aliarum passionum proclivitates: ut, quidam iracundi, id est, pro-
clives ad vindictam prosequendam, quidam libidinosi i. e. procli-
ves ad agendum aliquid ex gratia libidinis, seu venereæ passionis &
ita alii &c. Dicunt autem hi, stimulari se ab ira ad vindictam fumen-
dam, à libidine impelli ad stupra &c. Sed vehementer errant;
non

non enim ab his suis passionibus concitantur in has vel illas actiones. Unde non sunt aliae in aliis proclivitates ad obtemperandum passionibus, sed similis atque eadem fere in omnibus proclivitas; Corpus vero aliter atque aliter dispositum est ad has illasve passiones. Sic quidam proclives sunt ad venerem, alii non, sed ad vindictam. Eadem est in utrisque proclivitas, scilicet agendi aliquid gratia passionis: Sed in venereo homine corpus aliter dispositum est, sc. menti facile passionem veneream incutiunt. Hinc pro diversitate regionum, aetatum, conditionum exercitiorum &c. alii aliis vitiis, uti supra diximus, dediti esse dicuntur, quia corpus aliis atque aliis passionibus accommodatum est in aliis atque aliis regionibus, aetatibus &c. Cui antecedens mentis proclivitas & propensio ad agendum gratia passionibus, alia atque alia exterius vitia producit. Nulla ergo labes residet in ipsis passionibus, sed tota turpitudine in effeminatione, seu in proclivitate illa ad agendum ex passionibus consistit. Animus enim veluti, connubio quodam cum corpore copulatus proclivitate illa sua ostendit, se esse quodammodo virum uxorium, atque in ipsum quadrat illud Poetae:

Uxori nupsit turpiter ille suae.

Passiones enim obveniunt nobis à corpore, proclivem esse ad agendum propter illas, est propter corpus velle agere & ei quasi assentiri & ablandiri. Proclivitas illa, sine dubio, supponit aliquid, quod peccatum originale vocant Theologi, hæc vide apud ipsos, ne nos ex Philosophia nostra exorbitemus.

§. 46. Sunt igitur in genere naturæ admodum bonæ passiones, licet quædam nobis injucundæ sint, seu malè afficientes ut dolor & timor. Habent enim se sicut videre & audire &c. propter quæ nemo probus aut improbus vocatur. Si dicas passiones quasdam esse turpes, libidinosas, obscænas, nefarias, quibus homo ad facinorosa, cædes & horribiles incestus concitatur: respondemus, quod concitatur ab illis hoc malum est, ipsæ verò passiones in se non sunt malæ; tantum enim in se continent certam perceptionem nobis obvenientem à corpore & necessario in nos derivatam, non tam à corpore, quod res bruta est & per consequens nihil potest vera efficiencia causari, quam ab Autore corporis, conditionisq; humane. Quod verò nos passiones nostras sequamur, hoc turpe est, quia Autor noster

non voluit, ut iis abductis aliquid ageremus, aut agere omitteremus, sed totos nos subiecit rationi, voluitque, ut ex prescripto ejus omnia faceremus & facere omitteremus.

§. 47. Sequimur autem sæpè easdem, imo non tantum sequimur, sed habemus etiam magnam propensionem ad sequendum eas, quæ est veluti efforminatio quædam nostri. In qua propensione, efforminatione & vacillatione, an etiam ductui rationis obsequi velimus, quæ sola nos movere deberet, magna inest turpitudine, quam quidam non bene ab ipsis passionibus distinguunt. *Quidam turpitudinem, quam sibi ipsis imputare debuerunt in passiones suas referunt.*

§. 48. Sic in libidine v. gr. carnali, quæ passio est vehemens datur sensus sive perceptio, & hætenus nihil mali sentit; deinde propensio quædam ad standum in ista passione, seu delectatione, ad aliam, quo ea quasi impellere videtur, exsequendum & in his omnibus turpitudine atque peccatum est. Unde soli honesti, si passionum conscientia commoventur erubescunt & suffunduntur pudore, quod non ex sensu, cum passiones hoc in se experiantur, fieri dicendum est, sed ex propensione deserendi rationem & exsequendi passionem, quam simul in se persentiscunt. Et in hac propensione & efforminatione non leve propudium esse dicimus.

§. 49. Cum itaque hostem illum, propensionem, ad sequendum affectus, sciamus, viros nos esse decet, hoc est utentes ratione, ne sero deinde doleamus multa nos ex præcipitantia fecisse, Juniores verò & adhuc pueri morum admittant præceptores necesse est.

Πορίσματα.

I. Errant circa investigationem Veritatis, qui una cum definitionibus involvunt rem & quæ ei accidunt. Videmus illud in Stoicis, quando hi affectum per *ἄλογον κίνησιν* definiunt, seu contra rationem commotionem affectui illud tribuunt, quod exorbitantiæ illius competit. Male, quis enim eqvo imputabit, si ex infidentis negligentia via aberret? Quis oculum eruet, si mundana aspiciat, cum facultas illa ab ipso creatore concessa sit? Uti autem oculus ad videndum sic affectus ad salutem animalis dati sunt. Dedit Deus & fa-

& facultatem concupiscendi & irascendi : Præcepit amorem sui &
 vult odium contra turpitudinem ; Imo ipse κατ' ἐξοχήν & secundū
 quādam similitudinem gaudet dilectione misericordia & ira.
 Ira, & in nobis quidem, conducit fortitudini redditque expeditio-
 nes : timor declinandis periculis, misericordia proximo ferendi
 auxilium. Rectius E. 2. Ethic. c. 3. r. m. 33. docet Philosophus. Nos
 propter affectus neque bonos neque malos ἀγαθῶν, nec laudari, nec
 vituperari. Non enim, inquit, qui metuit aut irascitur laudatur,
 neque qui simpliciter, sed qui modo quodam irascitur vituperatur.
 Neque obstat quod inter affectus sæpe nonnulla recenseantur, quo-
 rum ipsa nomina implicant pravitatem aliquam, uti iterum 2. Ethic.
 c. VI. p. m. 37. observatur, quæ sunt Ἰπυχάρεια, lætitia, quæ
 ex aliorum malis proficiscitur, invidia, impudentia & similia, quo-
 rum eadem est ratio, quæ nonnullorum actionum, puta scortatio-
 nis, adulterii, furti &c. id est, plus sunt quam simplices affectus.
 Sicut enim scortationes, furtum &c. non sunt actiones tantum, sed
 actiones exorbitantes & pugnantes cum recta ratione : ita etiam
 invidia, Ἰπυχάρεια, modo ipsa aspicias vocabula. Nam cer-
 tum est, invidiam nihil aliud esse quam dolorem ex commodo pro-
 ximi : Ἰπυχάρειαν, voluptatem perceptam ex ejusdem incom-
 modis. Plus igitur sunt quam dolor & voluptas, adeoque plus
 quam affectus animi. Et, ne quenquam turbet quod Arist. l. c. c. v.
 Invidiam æmulationem &c. inter cæteros affectus, qui puri sunt,
 recenseat, sciendum est, obiter illud factum esse, quod ex verbis,
 quæ statum subjicit liquere potest : *Nec vero Pravitas tantum in-*
quit, nominibus nonnullorum affectuum involvitur, sed etiam bonitas
moralis. Ita pietas erga parentes & contra ἠγάπην parentum in libros
affectus sunt. Sed non sunt simpliciter affectus, cum non sint amare
tantum, sed ejus amor, quod recta ratio & lex tam nature quam di-
vina amarum jubet.

II. Vox illa Poëtæ anonymi :

Nescio quid sit amor, nec amor, nec amor, nec amavi,
 non est hominis, sed rupi, nullum sensum admittenti inscribi mere-
 tur, Diximus enim supra, affectus esse naturales adeoque cadere in
 omnes

at To 300

homines. Qui itaque eos expellere studeret, idem tentaret, ac qui humana conditione sese exuere vellet, quod insanum est, & rem impossibilem tentare. Interim hauriat unusquisque e duobus illis, natura profinentibus, fontibus, voluptate videlicet & dolore, quantum decet ac oportet & felix erit, ^{scilicet} plus minusve miser.

Et tantum de rebus, in genere. Si DEO placuerit & occasio permiserit, ea etiam, quæ circa divisionem eorundem in specie observanda sunt subjiciemus. Tu interim B. L. vale & fave.

F I N I S.

hc

107

vi
1-
S
a-

ULB Halle 3
003 706 036

A. N. 35

